

*Ірина Войцехівська
Наталія Коломієць*

КАВАЛЕРСТВЕННІ ПАНІ ОРДЕНА КНЯГИНИ ОЛЬГИ: МОДЕЛЮВАННЯ ОБРАЗУ УСПІШНОЇ УКРАЇНКИ

Визначальним напрямом сучасної соціогуманітарної політики України є забезпечення високих соціальних стандартів життя на основі реалізації людського потенціалу. Це зумовлює необхідність дотримання рівноправ'я людини та громадянських свобод, подолання гендерної нерівності, сприяє підвищенню життєвого та культурного рівнів населення, формуванню в суспільній свідомості системи національних цінностей, що базуються на відносинах довіри й громадянської відповідальності¹.

Потужним чинником стабільності держави та її невід'ємним атрибутом є нагородна система як дієвий стимул трудового та духовного зростання, активності громадян на ниві будівництва своєї країни. Акт нагородження — не лише спосіб відзначити високий результат досягнень людини, а й оцінка її громадянської позиції, вшанування високих життєвих принципів, рівня самовдосконалення та усвідомлення власної історичної місії. Громадяни, відзначені найвищими нагородами, є гордістю своєї країни, свідомими патріотами держави, гідними провідниками її національної ідеї.

Уже 3 січня 1992 р. Постановою Президії Верховної Ради України було сформовано Комісію з питань заснування державних нагород, основним завданням якої стало розроблення національної концепції нагородної системи. Серед багатьох пропозицій за основу був взятий проект, розроблений відомими українськими істориками — Марією Дмитрієнко, Віктором Бузалом та Олександром Кучеруком, у якому було представлено концепцію системи нагород України, упорядковано комплекс правових та організаційних засад її функціонування та визначено правовий статус державних відзнак і нагороджених ними². Не всі пропозиції вчених були прийняті і реалізовані, проте основні структурні комплектуючі нагородної системи (ордени, медалі, державні премії, почесні звання) були враховані при її формуванні. Отже, з 1992 р. розпочалася практична робота зі створення національної нагородної системи.

До складу Комісії ввійшли не тільки спеціалісти з питань фалеристики, геральдики, символіки, але й народні депутати, члени Кабінету Міністрів України, представники громадськості та відомі політичні діячі, що свідчило про розуміння важливості створення вітчизняних нагород, їхнього надзвичай-

¹ Концепція гуманітарного розвитку України на період до 2020 року: проект. — К., 2012. — С. 3, 14, 20, 33.

² Нагороди України: історія, факти, документи / Д. Табачник (кер. авт. кол.), І. Безгін, В. Бузало, М. Дмитрієнко та ін. — К., 1996. — Т. 3. — С. 7–8.

но великого значення для розбудови незалежної держави³. Правове поле визначало існування двох рівнів нагород: державні нагороди, засновані законодавчою владою (поправки 1992 р. до Конституції УРСР 1978 р.), і президентські відзнаки.

На початок ХХІ ст. в Україні склалася національна нагородна система зі своєю ієрархією: вищим ступенем відзнаки є звання Герой України (1998 р.), що складається з двох орденів — «Золота Зірка» й орден Держави; орден князя Ярослава Мудрого (1995 р., п'яти ступенів); орден «За заслуги» (1996 р., трьох ступенів); орден Богдана Хмельницького (1995 р., трьох ступенів); орден «За мужність» (1996 р., трьох ступенів); орден княгині Ольги (1997 р., трьох ступенів); орден князя Данила Галицького (2003 р.); орден «За бездоганну шахтарську працю» (2008 р., трьох ступенів); орден Свободи (2008 р.). До нагородної системи ввійшло 41 почесне звання та 5 державних премій⁴.

Прикметне місце в розгалуженій нагородній системі України посідає жіночий орден княгині Ольги, заснований згідно з Указом Президента України Л. Кучми від 15 серпня 1997 р. № 827/97 «Про встановлення відзнаки Президента України «Орден княгині Ольги» I, II, III ступеня задля відзначення внеску людини у розвиток української держави, духовного відродження нації, у виробничій, громадській, освітянській, культурній та інших сферах діяльності»⁵.

Ця нагорода стала шостою в ієрархії нагородної системи незалежної України. Згідно зі статутом ордену, нагородження здійснюється послідовно, починаючи з III ст.; також нагороду можуть отримати й іноземці та особи без громадянства, причому вищого ступеня, залежно від їхніх заслуг; нагородження ордену наступного ступеня проводиться не раніше ніж через три роки після отримання ордену попереднього ступеня; посмертно нагородження не відбувається; позбавлення ордену здійснюється Президентом України в разі засудження нагородженої особи — за поданням суду та в порядку, встановленому законодавством⁶.

У статуті визначено порядок представлення до нагородження ордену княгині Ольги, порядок його вручення, носіння та зберігання, видачі дублікатів тощо. В описі нагороди констатується, що орден має єдиний подібний за дизайном для всіх трьох ступенів знак. Орден I ст. виготовляється зі срібла й має форму овалу, з'єднаного вгорі з декоративною колодкою у вигляді банта. На лицьовому боці знака на білій емалі — зображення княгині Ольги, обрамлене орнаментом і прикрашене чотирма аметистами прямокутної форми.

³ Воронін В.М. Люди, держава, нагороди... Нагородна система України ХХ–ХХІ століть: виникнення та розвиток в умовах політичних і соціально-економічних трансформацій держави і суспільства. — Х., 2013. — С. 186.

⁴ Дмитрієнко М.Ф. Фалеристика // Енциклопедія історії України. — К., 2013. — Т. 10. — С. 260.

⁵ Відзнаки Президента України: ордени, медалі, нагородна зброя / Автори-упорядники М.П. Білоблочкий, В.Й. Бузало, В.М. Куценко, В.М. Литвин, В.П. Рябоконе. — К., 1999. — С. 116.

⁶ Там само. — С. 120–121.

На колодці — накладна кругла пластинка із зображенням малого Державного Герба України, з обох її боків — стилізоване зображення гілки калини та фігурно витягнуті скоби для закріплення банта. Орнамент, зображення княгині Ольги, пластинка на банті — рельєфні позолочені. Знак ордена княгині Ольги II ст. такий самий, як і I ст., але зображення княгині Ольги й пластинка на банті — рельєфні срібні. Знак ордена княгині Ольги III ст. теж тотожний I ст., але виготовляється з посрібленого томпаку.

Стрічка ордена княгині Ольги шовкова муарова бузкового кольору з поздовжніми посередині білими смужками: для I ст. — з однією (шириною 14 мм); для II ст. — теж з однією (шириною 6 мм); для III ст. — з двома (шириною по 2 мм кожна) і однією бузковою (шириною 2 мм) між ними. Планка Ордена прямокутна й обтягнута відповідною стрічкою.

Знак ордена княгині Ольги всіх ступенів носить на лівому боці грудей і розміщується після всіх відзнак Президента України, але перед іншими нагородами, зокрема колишнього СРСР. При нагородженні вручається орденська книжка⁷.

Досліджуючи еволюцію функціонування цього ордена в Україні, В. Бузало зазначає, що серед перших відзначених були тогочасний ректор Харківського гуманітарного інституту «Народна українська академія» Валентина Астахова (III ст. — 1997 р., II ст. — 2004 р.); голова міжнародної організації «Жіноча громада» Марія Драч (III ст. — 1997 р., II ст. — 2006 р.); директор Інституту педіатрії, акушерства та гінекології АМН України Олена Лук'янова (III ст. — 1997 р.); народна артистка України Ніна Матвієнко (III ст. — 1997 р.); голова громадської організації «Союз українок» Атена Пашко (III ст. — 1997 р.). Нагородженими орденом княгині Ольги вперше стали неодноразова чемпіонка олімпійських ігор Яна Клочкова (III ст. — 1999 р., I ст. — 2000 р.); громадська діячка й активістка Діна Проценко (III ст. — 1998 р., II ст. — 2001 р.); співачка Софія Ротару (Євдокименко) (III ст. — 1999 р., I ст. — 2002 р.)⁸.

Орденом княгині Ольги всіх трьох ступенів протягом 1997–2014 рр. за визначний внесок у соціальний, політичний та культурний розвиток країни було нагороджено 27 жінок України.

Бахтєєва Тетяна Дмитрівна — відомий український політик, лікар. Доктор медичних наук, заслужений лікар України, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки.

Народилася 27 листопада 1953 р. у м. Донецьк. Закінчила лікувальний факультет Донецького державного медичного інституту ім. М. Горького (1977 р.) та факультет післядипломної освіти Донецького державного університету економіки та торгівлі імені М. Туган-Барановського. Працювала на посадах

⁷ Дмитрієнко М.Ф. Відзнаки Президента України в системі державних нагород // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики. Число 5 / Історіографічні дослідження в Україні. Вип. 10. — К., 2000. — Частина 1. — С. 147–148.

⁸ Бузало В.Й. Ордені України // Енциклопедія історії України. — К., 2010. — Т. 7. — С. 627.

дільничного терапевта (1977–1985 рр.), заступника головного лікаря Донецької міської лікарні № 3 (1986–1990 рр.), очолювала Донецьку обласну радіологічну Медико-соціальну експертну комісію з огляду чорнобильців (1991–1994 рр.), була генеральним директором та головним лікарем Донецького обласного клінічного територіального медичного об'єднання (1997–2002 рр.), тричі обиралася народним депутатом Верховної Ради України, була головою Комітету Верховної Ради України з питань охорони здоров'я.

Одна з авторів законопроектів у галузі медицини, зокрема «Про фінансування охорони здоров'я і обов'язкове соціальне медичне страхування», програми з профілактики й боротьби з епідемією СНІДу, Закону «Про заходи з попередження та зменшення вживання тютюнових виробів та їхнього шкідливого впливу на здоров'я населення» та ін.

Кавалерственна пані трьох ступенів ордена княгині Ольги (III ст. — 23 вересня 2002 р., Указ Президента України № 856; II ст. — 25 жовтня 2004 р., Указ Президента України № 1315; I ст. — 3 грудня 2008 р., Указ Президента України № 1133)⁹.

Безсонова Ганна Володимирівна — відома українська спортсменка, абсолютна чемпіонка світу з художньої гімнастики (2007 р.), дворазова бронзова призерка Олімпійських ігор (2004 р. та 2008 р.), багаторазова срібна призерка чемпіонатів Європи та світу, вихованка Школи художньої гімнастики Альбіни та Ірини Дерюгіних. Переможниця Всеукраїнської церемонії «Герої спортивного року 2007» у номінації «Найкраща спортсменка року». З 2010 р. займається тренерською роботою.

Народилася 29 липня 1984 р. у м. Києві в родині спортсменів. Батько Володимир Безсонов — відомий футболіст, мати Вікторія Безсонова — чемпіонка світу в групових вправах із художньої гімнастики.

Кавалерственна пані трьох ступенів ордена княгині Ольги: за досягнення високих спортивних результатів на XXII Всесвітній літній універсіаді в м. Дегу (Республіка Корея) — III ст. (26 грудня 2003 р., Указ Президента України № 1525); за досягнення значних спортивних результатів на XXVIII літніх Олімпійських іграх в Афінах, піднесення міжнародного авторитету України — II ст. (18 вересня 2004 р., Указ Президента України № 1104); за перемогу на XXIX літніх Олімпійських іграх в Пекіні — I ст. (4 вересня 2008 р., Указ Президента України № 804)¹⁰.

Бойко Олена Олександрівна — відома українська діячка в галузі книговидання, заслужений працівник культури України.

Народилася 3 січня 1933 р. у м. Києві. Закінчила факультет французької філології Київського державного педагогічного інституту іноземних мов. Працювала вчителем французької мови в середній школі (1954–1955 рр.), бібліотекарем, бібліографом, завідувачем сектору міжнародного книгообміну

⁹ Електронний ресурс. — Режим доступу: <http://file.liga.net/person/660-tatyana-bahteeva.html>.

¹⁰ Електронний ресурс. — Режим доступу: <http://uateka.com/uk/news/59>.

Державної республіканської бібліотеки (1959–1961 рр.). З 1962 р. — редактор, згодом старший, українського відділення Всесоюзного об'єднання «Зовнішторгвидав». У 1967–1969 рр. — керівник групи відділу науково-технічної інформації Інституту надтвердих матеріалів АН УРСР; 1969–1973 рр. — завідувач редакції видавничого об'єднання «Вища школа», з 1973 р. — директор Державного спеціалізованого видавництва «Либідь», книжки якого неодноразово нагороджувалися престижними видавничими призами та преміями. За цикл підручників видавництво відзначене призом «Срібний Нестор Літописець». Головний приз «Золотий Нестор Літописець» присуджено за унікальне дослідження «Греки на українських теренах». Гран-прі удостоєні книги «Історія української ікони Х–ХХ століть», «У пошуках омріяної України» та багато ін.

Кавалерственна пані ордена княгині Ольги (III ст. — 19 липня 1999 р., Указ Президента України № 878; II ст. — 27 грудня 2002 р., Указ Президента України № 1229; I ст. — 28 листопада 2007 р., Указ Президента України № 1162)¹¹.

Ботушанська Ольга Федорівна — відомий фахівець у галузі бібліотечної справи, заслужений працівник культури України.

Народилася 22 жовтня 1938 р. у с. Суха Маячка Новосанжарського району Полтавської області. Закінчила Харківський державний бібліотечний інститут за спеціальністю «бібліотекознавство і бібліографія» (1960 р.). Працювала бібліотекарем читального залу Хмельницької обласної бібліотеки для дітей (1961–1962 рр.), старшим інспектором Хмельницького обласного управління культури (1962–1965 рр.), завідувачем методико-бібліографічного відділу (1965–1973 рр.), згодом — директор (1973–1985 рр.) Одеської обласної бібліотеки для дітей ім. Н.К. Крупської. З 1986 р. — генеральний директор Одеської національної наукової бібліотеки імені Максима Горького.

Кавалерственна пані трьох ступенів ордена княгині Ольги (III ст. — 29 вересня 1999 р., Указ Президента України № 1232; II ст. — 28 вересня 2004 р., Указ Президента України № 1150; I ст. — 20 серпня 2007 р., Указ Президента України № 715)¹².

Бочарова Ніна Антонівна — відома українська гімнастка, дворазова олімпійська чемпіонка зі спортивної гімнастики (1952 р.), заслужений майстер спорту СРСР.

Народилася 1924 р. у с. Супрунівка Полтавського району Полтавської області. У віці 14 років здобула золоту медаль на чемпіонаті України серед юніорів. Закінчила Київський державний інститут фізичної культури (1948 р.). 1953 р. на Всесвітніх іграх студентів виборола 5 золотих та одну срібну медаль. 1954 р. на чемпіонаті світу в Римі завоювала золоту та срібну медаль. Після закінчення спортивної кар'єри працювала тренером-вихователем в українській Раді добровільного спортивного товариства «Спартак». 2004 р.

¹¹ Хто є хто в Україні. — К., 2007. — С. 95.

¹² Електронний ресурс. — Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/>.

Ніні Бочаровій була надана честь першою нести факел естафети олімпійського вогню на українській землі.

Кавалерственна пані трьох ступенів ордена княгині Ольги (III ст. — 29 листопада 2002 р., Указ Президента України № 1132; II ст. — 10 вересня 2009 р., Указ Президента України № 944; I ст. — 25 грудня 2012 р., Указ Президента України № 1202).

Булавка Галина Іллівна — відомий державний службовець та громадська діячка, заступник голови правління громадського обласного фонду «Час, події, люди» (м. Дніпропетровськ).

Народилася 11 серпня 1953 р. у с. Кіпешка Шолданештського району МРСР. З 1972 по 1973 рр. навчалася на хімічному факультеті Дніпропетровського державного університету, працювала на заводі будівельних матеріалів у м. Первомайську (Миколаївська область), на Дніпропетровському харчовому комбінаті. З 1977 по 1981 рр. — інженер науково-дослідного сектору кафедри неорганічної хімії Дніпропетровського хіміко-технологічного інституту ім. Ф.Е. Дзержинського, 1981–1999 рр. — завідувач канцелярії, інструктор, завідувач оргінструкторського відділу, керівник справами виконкому Дніпропетровської міськради. У 1999–2002 рр. — заступник голови, керівник апарату Дніпропетровської облдержадміністрації, у 2002–2006 рр. — голова, заступник голови Дніпропетровської облради. З 2008 р. — перший заступник начальника, а згодом начальник Головного управління Пенсійного фонду України в Дніпропетровській області.

Кавалерственна пані трьох ступенів ордена княгині Ольги (III ст. — 13 вересня 2001 р., Указ Президента України № 839; II ст. — 7 серпня 2003 р., Указ Президента України № 824; I ст. — 3 березня 2008 р., Указ Президента України № 185)¹³.

Вантух Валентина Володимирівна — відома діячка культури, народна артистка України, заслужений діяч мистецтв України, директор та художній керівник Дитячої хореографічної школи (створена 1992 р.) при Національному заслуженому академічному ансамблі танцю України імені Павла Вірського.

Народилася 7 жовтня 1944 р. За її керівництва вихованці школи стали лауреатами телевізійного фестивалю «Браво-бравіссімо, діти — вундеркінди» (1996 р., м. Кремона, Італія), дитячого фестивалю «Золота осінь Славутича» (1997 р., Україна), телевізійного фестивалю «Діти — зірки, дітям планети» (1997 р., Нідерланди). Колектив отримав Гран-прі у Вітебську за високу виконавську майстерність на фестивалі «Слов'янський базар» (1998 р.); Гран-прі Першого Всеукраїнського фестивалю — конкурсу народної хореографії імені Павла Вірського (2002–2003 рр.); Гран-прі XVII Міжнародного фестивалю «INTERGRACIE» (2007 р., Польща); Гран-прі й Золоту медаль на II Всесвітніх Дельфійських іграх SECOND WORLD DELNIC GAMES (2008 р.,

¹³ Портрет успішного сучасника. Фотоальбом. — К., 2009. — Т. 2. — С. 48.

Росія); II місце та срібний кубок у номінації «Народний танок» на V Молодіжних дельфійських іграх держав-учасниць СНД (2008 р., Мінськ); I місце на VIII Московському міжнародному фестивалі слов'янської музики; I місце на Міжнародному мистецькому фестивалі «Молодіжні Дельфійські ігри: міжнародна зустріч столиць країн-учасниць СНД та Європи» (2012 р., Київ); Гран-прі в номінації «Хореографія» та I місце в першій та другій вікових групах у народних танцях на Міжнародному арт-фестивалі «Сузір'я в Несебре» (2012 р., Болгарія).

Кавалерственна пані трьох ступенів ордена княгині Ольги (III ст. — 19 травня 2003 р., Указ Президента України № 417; II ст. — 20 березня 2007 р., Указ Президента України № 226; I ст. — 18 серпня 2009 р., Указ Президента України № 619)¹⁴.

Вернигора Надія Федорівна — відома громадська діячка, заслужений економіст України (1998 р.).

Народилася 15 липня 1949 р. у с. Коженики Білоцерківського району Київської області в селянській родині. Трудову діяльність розпочала 1967 р. на Київському міському молокозаводі № 1 робітницею іонітного цеху. Закінчила інженерно-економічний факультет Київського технологічного інституту харчової промисловості (1975 р.). Пройшла шлях від інженера-економіста до начальника планово-економічного відділу Київського обласного виробничого об'єднання молочної промисловості Міністерства м'ясо-молочної промисловості України. Обіймала посади начальника відділу трудових ресурсів управління праці Київського міськвиконкому, завідувача відділу комплексного економічного та соціального розвитку Харківського виконкому, заступника начальника відділу розташування виробничих сил і балансів трудових ресурсів Київського міськвиконкому. З 1991 р. працювала в Головному управлінні Пенсійного фонду України, 1996 р. — його начальник.

Кавалерственна пані трьох ступенів ордена княгині Ольги (III ст. — 29 вересня 1999 р., Указ Президента України № 1232; II ст. — 28 вересня 2004 р., Указ Президента України № 1150; I ст. — 18 серпня 2009 р., Указ Президента України № 620)¹⁵.

Вовченко Ольга Василівна — господарник, директор підприємства «Агрофірма «Промінь»» Біляївського району Одеської області. Займається пошуками новітніх технологій у вирощуванні високоякісного посівного матеріалу.

Народилася в с. Косиківці Новоушицького району Хмельницької області. 1969 р. закінчила Одеське медичне училище № 2, працювала медичним працівником у с. Василівка Одеської області. Закінчила економічний факультет

¹⁴ Електронний ресурс. — Режим доступу: http://virsky.kiev.ua/biografiya_vantuh.html.

¹⁵ Портрет успішного сучасника. Фотоальбом. — К., 2009. — Т. 2. — С. 51; Жіноче серце, сповнене любові: портрети киянок на початку XXI ст.: збірка нарисів / Упор. Г.М. Менжерес. — К., 2003. — С. 105–113; В Україні жіноче обличчя. — К., 2011. — Вип. I. — С. 27; Золоте сузір'я України. — К., 2011. — С. 242; Успішна жінка. — К., 2010. — Вип. 1. — С. 31.

Одеського державного сільськогосподарського інституту. З 1985 р. обіймала посаду директора радгоспу «Червоний промінь», що 2000 р. був реорганізований у приватне підприємство «Агрофірма “Промінь”», яка 2004 р. була нагороджена знаком «Лідер АПК», а 2005 р. здобула статус елітного насінневого господарства. 2006 р. О. Вовченко обрана депутатом Біляївської районної ради.

Кавалерственна пані трьох ступенів ордена княгині Ольги (III ст. — 13 листопада 2001 р., Указ Президента України № 1078; II ст. — 16 листопада 2004 р., Указ Президента України № 1418; I ст. — 13 листопада 2007 р., Указ Президента України № 1095)¹⁶.

Гошовська Валентина Андріївна — відомий український політик, юрист, громадська діячка. Доктор політичних наук, професор, почесний професор кількох університетів, член-кореспондент Української академії політичних наук України, заслужений працівник освіти України, член Національної спілки журналістів України.

Народилася 19 січня 1949 р. у с. Великі Кринки Глобинського району Полтавської області. Закінчила філологічний факультет Київського державного університету ім. Т.Г. Шевченка (1972 р.) та Національну юридичну академію України ім. Ярослава Мудрого (1996 р.). Працювала вчителем у середній школі на Львівщині, викладачем Дрогобицького педагогічного інституту, доцентом, а згодом професором Харківського державного педагогічного університету та Харківського університету внутрішніх справ. З 2010 р. очолює вперше створену в Україні кафедру парламентаризму та політичного менеджменту Національної академії державного управління при Президентові України. Ініціатор створення та директор Центру перспективних соціальних досліджень Міністерства праці та соціальної політики України та НАН України. Була головою Всеукраїнського жіночого об'єднання «Солідарність», першим заступником Міністра оборони України з гуманітарної політики та у зв'язках з Верховною Радою України (2003–2004 рр.), заступником Секретаря Ради національної безпеки та оборони України (2004–2005 рр.), членом координаційного комітету боротьби з корупцією та організованою злочинністю при Президентові України (2004–2005 рр.). Народний депутат II та III скликань (1994–2002 рр.).

Кавалерственна пані трьох ступенів ордена княгині Ольги (III ст. — 22 серпня 1998 р., Указ Президента України № 919; II ст. — 23 серпня 2004 р., Указ Президента України № 988; I ст. — 3 березня 2008 р., Указ Президента України № 185)¹⁷.

Гузун Тетяна Іванівна — відомий український балетмейстер та хореограф, народна артистка України, заслужений працівник культури України,

¹⁶ Електронний ресурс. — Режим доступу: <http://svitppt.com.ua/turizm/misto-bilyaivka.html>.

¹⁷ Електронний ресурс. — Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/>.

відмінник народної освіти, почесний громадянин м. Житомира, художній керівник Житомирської школи хореографічного мистецтва «Сонечко».

Народилася 30 квітня 1951 р. у м. Житомирі. Закінчила Краснодарський інститут культури (1973 р.). Працює доцентом кафедри музики й хореографії Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Кавалерственна пані трьох ступенів ордена княгині Ольги (III ст. — 21 серпня 1999 р., Указ Президента України № 1051; II ст. — 2 березня 2007 р., Указ Президента України № 163; I ст. — 14 жовтня 2009 р., Указ Президента України № 830)¹⁸.

Дмитрієнко Марія Федорівна — відомий український історик та громадська діячка, доктор історичних наук, професор, лауреат Державної премії України в галузі науки й техніки за цикл праць з української фалеристики та боністики, член Національної спілки журналістів України, член Комісії з питань заснування державних нагород при Президентові України (1994–2004 рр.), експерт-консультант та розробник концепції української нагородної системи, заслужений діяч науки й техніки України. Одна з ініціаторів заснування Всеукраїнського жіночого товариства імені Олени Теліги.

Народилася 19 березня 1935 р. у м. Таганрозі Ростовської області РРФСР в родині вчителів-словесників. Навчалася в Ямпільській середній школі № 1 Вінницької області. Закінчила історико-філософський факультет Київського державного університету ім. Т.Г. Шевченка (1958 р.), працювала молодшим редактором у Держполітвидаві УРСР та завідувачем відділу суспільних наук у редакції журналу «Наука і життя» (1958–1960 рр.). З 1963 р. — в Інституті історії АН УРСР: аспірантка (1963–1965 рр.), молодший та старший науковий співробітник (1965–1972 рр.), провідний науковий співробітник, завідувач сектору географії та картографії (1986–1994 рр.). 1994 р. очолила новостворений відділ спеціальних історичних дисциплін в Інституті історії України НАН України та ініціювала вихід у світ галузевого періодичного видання «Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики».

Підготувала близько 20 кандидатів та докторів історичних наук, автор понад 800 науково-дослідних та популярних праць, серед яких монографії: «Веласкес» (М., 1965), «Більшовицька преса України 1917–1918 рр. як історичне джерело» (К., 1967), «Рыцарь без меча» (К., 1970), «Лайош Гавро» (М., 1977), «Листівки більшовицьких організацій України 1917—1920 рр. як історичне джерело» (К., 1980), «Нагороди України: історія, факти, документи» (К., 1996), «Гроші в Україні: факти і документи» (К., 1998), «Греки на українських теренах: нариси з етнічної історії» (К., 2000), «Українська фалеристика. З історії нагородної спадщини» (К., 2004), «Спеціальні історичні дисципліни. Довідник» (К., 2008), «Рід Патонів» (К., 2013) та ін.

Кавалерственна пані трьох ступенів ордена княгині Ольги (III ст. — 26 листопада 1998 р., Указ Президента України № 1312; II ст. — 29 жовтня

¹⁸ Електронний ресурс. — Режим доступу: <http://zt-rada.gov.ua/pages/p46>.

2004 р., Указ Президента України № 1329; І ст. — 20 серпня 2007 р., Указ Президента України № 715)¹⁹.

Довженко Валентина Іванівна — відома громадська діячка, державний службовець 1-го рангу, голова Всеукраїнського політичного об'єднання «Жінки за майбутнє», член Наглядової ради Національного фонду соціального захисту матерів і дітей «Україна — дітям», член Президії Спільки жінок України.

Народилася 1 січня 1947 р. у м. П'ятихатка Дніпропетровської області. Закінчила Дніпропетровський хіміко-технологічний інститут (1970 р.). Працювала інженером-технологом, начальником техвідділу Орджонікідзевського ремонтно-механічного заводу «Укрремтрест» (1970–1981 рр.). Обіймала посади голови Орджонікідзевського міськвиконкому (1981–1985 рр.), першого секретаря Орджонікідзевського МК КПУ (1985–1987 рр.), заступника голови комісії ЦК КПУ по роботі з жінками (1987–1991 рр.), заступника голови президії Спільки жінок України (1991–1996 рр.), голови Державного комітету України у справах сім'ї та молоді (1999–2004 рр.), міністра України у справах сім'ї, дітей та молоді (1997–1999 рр.).

Кавалерственна пані трьох ступенів ордена княгині Ольги (ІІІ ст. — 24 вересня 1999 р., Указ Президента України № 1069; ІІ ст. — 5 березня 2003 р., Указ Президента України № 196; І ст. — 23 серпня 2004 р., Указ Президента України № 988)²⁰.

Дронова Ганна Василівна — працівник харчової промисловості, генеральний директор акціонерного товариства «Херсонська кондитерська фабрика» (з 1985 р.), заслужений працівник промисловості України.

Кавалерственна пані трьох ступенів ордена княгині Ольги (ІІІ ст. — 17 жовтня 2000 р., Указ Президента України № 1132; ІІ ст. — 14 жовтня 2004 р., Указ Президента України № 1247; І ст. — 16 жовтня 2008 р., Указ Президента України № 939)²¹.

Жупіна Олена Григорівна — відома українська спортсменка (стрибки у воду), заслужений майстер спорту, призер Олімпійських ігор, дворазова чемпіонка світу (1996 р. та 1998 р.), дворазова чемпіонка Європи, срібний призер Ігор доброї волі (1998 р.), бронзовий призер літніх Олімпійських ігор у Сідней (2000 р.), призер Всесвітньої універсиади (2001 р.), лауреат конкурсу «Жінка третього тисячоліття» (2008 р.). Нині працює в галузі журналістики — спортивний коментатор ТРК «Апекс».

Народилася 23 серпня 1973 р. у м. Запоріжжі. З дитинства займалася спортивною гімнастиком. Закінчила факультет фізичного виховання (1994 р.) та філологічний факультет Запорізького державного університету (2002 р.).

¹⁹ Жінки-вчені Києва. — К., 2003. — С. 164; Джерелознавство історії України: довідник. — К., 1998. — С. 165.

²⁰ Назаренко Е. Змінюючи світ на краще // День. — 2009, 14 жовтня. — № 184. — С. 3.

²¹ Електронний ресурс. — Режим доступу: <http://hersonska-konditerska-fabrika.business-guide.com.ua>.

Кавалерственна пані трьох ступенів ордена княгині Ольги (III ст. — 23 вересня 1999 р., Указ Президента України № 1210; II ст. — 6 жовтня 2000 р., Указ Президента України № 1114; I ст. — 18 січня 2007 р., Указ Президента України № 21)²².

Кириченко Раїса Опанасівна — відома українська співачка (меццо-сопрано). Народна артистка України, лауреат Державної премії УРСР імені Тараса Шевченка (1986 р.), член комітету з Національної премії України імені Тараса Шевченка (1999–2001 рр.). Герой України (Указ Президента України № 1236 від 31 жовтня 2003 р.).

Народилася 14 жовтня 1943 р. у с. Землянки Глобинського району Полтавської області. Закінчила Харківський інститут мистецтв. Солостка Полтавської, Житомирської, Херсонської філармоній (1962–1968 рр.), Черкаського народного хору (1968–1983 рр.) та Черкаської філармонії (1983–1985 рр.). 1987 р. ініціювала створення концертного ансамблю «Чураївна».

Пішла з життя 9 лютого 2005 р. Ім'ям Р. Кириченко названа одна з вулиць у центральній частині Полтави, у Полтавському державному педагогічному університеті відкрилася її меморіальна кімната-музей, а в Землянківській середній школі — світлиця імені цієї славетної співачки.

Кавалерственна пані трьох ступенів ордена княгині Ольги (III ст. — 3 березня 1998 р., Указ Президента України № 178; II ст. — 4 березня 1999 р., Указ Президента України № 191; I ст. — 3 березня 2001 р., Указ Президента України № 197)²³.

Кордюм Єлизавета Львівна — відомий учений, доктор біологічних наук, професор, член-кореспондент НАН України, лауреат Державної премії України в галузі науки й техніки та премії ім. М.Г. Холодного НАН України, заслужений діяч науки й техніки України.

Народилася 3 листопада 1932 р. у м. Києві. Закінчила з відзнакою біологічний факультет Київського державного університету ім. Т.Г. Шевченка. Підготувала близько 20 кандидатів та 5 докторів наук. Є автором понад 300 наукових праць. Дійсний член Міжнародної академії астронавтики та Нью-Йоркської академії наук.

Відзначена золотою, двома срібними та трьома бронзовими медалями Виставки досягнень народного господарства СРСР.

Кавалерственна пані трьох ступенів ордена княгині Ольги (III ст. — 10 квітня 1998 р., Указ Президента України № 284; II ст. — 15 травня 2003 р., Указ Президента України № 405; I ст. — 28 листопада 2007 р., Указ Президента України № 1162)²⁴.

²² Енциклопедія олімпійського спорту. — К., 2004. — Т. 5: Олімпійський спорт в Україні. — С. 356.

²³ Золоте сузір'я України. — К., 2011. — С. 99.

²⁴ Жінки-вчені Києва. — К., 2003. — С. 202.

Костевич Олена Дмитрівна — відома українська спортсменка, (стрільба з пневматичного пістолета), заслужений майстер спорту України, олімпійська чемпіонка (Афіни, 2004 р.), володарка кубка світу (2003 р.). На Олімпійських іграх 2012 р. у Лондоні виборола дві бронзові медалі.

Народилася 14 квітня 1985 р. у м. Хабаровськ. Закінчила Чернігівський технологічний університет, отримала диплом магістра за спеціальністю «фінанси» в Київському національному університеті технологій та дизайну, де нині навчається в аспірантурі. Є членом збірної України й Федерації стрільби України.

Кавалерственна пані трьох ступенів ордена княгині Ольги (III ст. — 27 червня 2003 р., Указ Президента України № 557; II ст. — 15 серпня 2012 р., Указ Президента України № 474; I ст. — 25 липня 2013 р., Указ Президента України № 392)²⁵.

Лисенко Людмила Олександрівна — відома українська журналістка, головний редактор Національної телекомпанії України, ведуча програми «Не все так погано в нашому домі». Член Національної спілки художників України, заслужений журналіст України. Доцент кафедри теорії та історії мистецтва Національної академії образотворчого мистецтва й архітектури.

Народилася 25 жовтня 1948 р. у м. Нова Ушиця Хмельницької області. Закінчила факультет журналістики Київського державного університету ім. Т.Г. Шевченка (1971 р.), Київський державний художній інститут, факультет теорії та історії мистецтва та аспірантуру Науково-дослідного інституту при Академії мистецтв у Москві. Захистила кандидатську дисертацію. Працювала на посадах сількора Новоушицької районної газети (1962–1966 рр.), старшого редактора молодіжної редакції та коментатора-ведучої Держтелерадіо України (1971–1975 рр.). Обіймала посади літературного співробітника відділу художньої спадщини в журналі «Юний художник» та співробітника Музею Лесі Українки в Києві. З 1990 р. — віце-президент, згодом головний редактор ТВО «Культура» Держтелерадіо України.

Автор, співавтор та куратор виставкових художніх проєктів в Україні: ювілейна виставка «Скульптор Михайло Лисенко та його учні» (Київ); виставка «Українська скульптура XX ст.» (Київ) та ін. Автор книги художньо-публіцистичних нарисів «Намисто» та низки сценаріїв, за якими проводилися зйомки на Даманському півострові (1968 р.), в Афганістані (1980 р.), у Чорнобилі (1986 р.). Є членом Всесвітньої комісії з політики телебачення й радіомовлення.

Кавалерственна пані трьох ступенів ордена княгині Ольги (III ст. — 5 жовтня 1999 р., Указ Президента України № 1280; II ст. — 3 червня 2004 р., Указ Президента України № 608; I ст. — 5 березня 2009 р., Указ Президента України № 121)²⁶.

²⁵ Електронний ресурс. — Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/>.

²⁶ Хто є хто в українській журналістиці. — К., 2011. — С. 167.

Мітченко Марія Іванівна — перший заступник генерального директора (1988 р.) та голова Наглядової ради ПАТ «Київська виробнича компанія «Рapid»», заслужений працівник транспорту України. Обиралась депутатом Дарницької районної ради (м. Київ) двох скликань, очолювала комісію з питань планування бюджету.

Народилася 21 вересня 1949 р. у с. Требухів Броварського району Київської області, закінчила Требухівську середню школу (1966 р.). Працювала на Броварському заводі торгового машинобудування. Навчалася в Київському автомобільно-дорожньому інституті за спеціальністю «економіка та організація автомобільного транспорту» (1969–1974 рр.). Працювала інженером відділу праці та заробітної плати Київського управління вантажного транспорту, інженером виробничого меблевого об'єднання «Бровари-меблі», начальником планово-економічного відділу ПАТ «Київська виробнича компанія «Рapid»», що має статус Національного міжнародного автомобільного перевізника.

Кавалерственна пані трьох ступенів ордена княгині Ольги (III ст. — 1999 р., Указ Президента України № 345; II ст. — 2003 р., Указ Президента України № 608; I ст. — 27 жовтня 2011 р., Указ Президента України № 1003).

Орлик Марія Андріївна — відома державна та громадська діячка, доктор філологічних наук, голова Співки жінок України (з 1991 р.), заслужений працівник культури УРСР, депутат Верховної Ради УРСР 9–11 скликань, народний депутат СРСР (1989–1991 рр.).

Народилася 15 березня 1930 р. у с. Косищево Монастирщинського району Смоленської області. 1933 р. родина переїхала на Кіровоградщину. Батько пропав безвісти в роки Великої Вітчизняної війни. Закінчила історичний факультет Кіровоградського педагогічного інституту ім. О.С. Пушкіна (1953 р.). Працювала вчителем історії, згодом завучем Золотниківської середньої школи на Тернопільщині; заступником голови Київського міськвиконкому (з 1971 р.). Обіймала посаду голови президії Українського товариства дружби та культурних зв'язків із зарубіжними країнами, заступника голови Ради Міністрів Української РСР.

Кавалерственна пані трьох ступенів ордена княгині Ольги (III ст. — 18 серпня 1997 р., Указ Президента України № 828; II ст. — 22 березня 2000 р., Указ Президента України № 495; I ст. — 3 березня 2005 р., Указ Президента України № 409)²⁷.

Пахолок Тамара Іванівна — у 2000-х рр. обіймала посаду відповідального секретаря Всеукраїнського товариства політичних в'язнів і репресованих (Київське відділення).

Кавалерственна пані трьох ступенів ордена княгині Ольги (III ст. — 26 листопада 2001 р., Указ Президента України № 1138; II ст. — 20 грудня

²⁷ В Україні жіноче обличчя. — К., 2011. — Вип. 1. — С. 37–41; Успішна жінка. — К., 2010. — Вип. 1. — С. 82.

2004 р., Указ Президента України № 1501; I ст. — 5 березня 2009 р., Указ Президента України № 121).

Пономаренко Ганна Олександрівна — відомий український правознавець, доктор юридичних наук, заслужений юрист України, ректор Харківського національного університету внутрішніх справ, генерал-майор міліції у відставці.

Народилася 21 березня 1956 р. у с. Мала Олександрівка Великоолександрівського району Херсонської області. Закінчила Харківський юридичний інститут ім. Ф.Е. Дзержинського (1982 р.). Обіймала посади інспектора дитячої кімнати міліції, дільничного інспектора у справах неповнолітніх у Херсонській області, начальника інспекції у справах неповнолітніх у Запорізькій області (1977–1980 рр.). Працювала слідчим, заступником начальника Управління МВС України в Херсонській (1997–2000 рр.), Полтавській областях (2000–2001 рр.), АР Крим (2001–2002 рр.), згодом обійняла посаду начальника слідчого управління ГУ МВС України в АР Крим (2002–2004 рр.). З 2007 по 2010 рр. — ректор Харківського національного університету внутрішніх справ.

Кавалерственна пані трьох ступенів ордена княгині Ольги (III ст. — 24 квітня 1998 р., Указ Президента України № 326; II ст. — 3 березня 2006 р., Указ Президента України № 191; I ст. — 16 грудня 2009 р., Указ Президента України № 1065)²⁸.

Стеф'юк Марія Юрївна — відома українська співачка (лірико-колоратурне сопрано), солістка Національного академічного театру опери та балету імені Тараса Шевченка, заслужена артистка УРСР, народна артистка УРСР та СРСР, лауреат Державної премії УРСР імені Тараса Шевченка, Герой України.

Народилася 16 липня 1948 р. у с. Рожнів Коснівського району Івано-Франківської області. У 1967–1973 рр. навчалася на вокальному факультеті Київської консерваторії (нині — Національна музична академія України імені П.І. Чайковського), де з 2000 р. викладає на кафедрі сольного співу. Гастролювала по 22-х країнах світу, зокрема США, Канаді, країнах Західної Європи.

Кавалерственна пані трьох ступенів ордена княгині Ольги (III ст. — 23 липня 1998 р., Указ Президента України № 814; II ст. — 7 вересня 2001 р., Указ Президента України № 807; I ст. — 15 липня 2003 р., Указ Президента України № 660)²⁹.

Турчина Зінаїда Михайлівна — відома українська гандболістка, дворазова олімпійська чемпіонка (1976 р. та 1980 р.), бронзовий призер олімпіади в Сеулі (1988 р.), дворазова чемпіонка світу (1982 р. та 1986 р.), заслужений майстер спорту, президент гандбольного клубу «Київ-Спартак».

²⁸ Електронний ресурс. — Режим доступу: <http://www.oblrada.ks.ua/index.php?id=10088>.

²⁹ Золоте сузір'я України. — К., 2011. — С. 171.

Народилася 17 травня 1946 р. у м. Києві. 13 разів виграла Кубок Європейських чемпіонів та 20 разів — чемпіонат СРСР. 2002 р. Європейська федерація гандболу визнала Зінаїду Турчину найкращою гандболісткою ХХ ст. Є засновницею Кубку й Фонду імені Ігоря Турчина.

Кавалерственна пані трьох ступенів ордена княгині Ольги (III ст. — 22 листопада 1997 р., Указ Президента України № 1189; II ст. — 29 листопада 2002 р., Указ Президента України № 1078; I ст. — 16 січня 2009 р., Указ Президента України № 26)³⁰.

Хортяні Ярослава Юрївна — голова Європейського конгресу українців (з 2005 р.), перший заступник Президента Світового конгресу українців, голова Товариства української культури в Угорщині (з 1991 р.), голова державного самоврядування українців Угорщини.

Народилася на Тернопільщині. Закінчила Тербовлянське культосвітнє училище та історичний факультет Будапештського університету. Живе в Угорщині з 1979 р.

Кавалерственна пані трьох ступенів ордена княгині Ольги (III ст. — 27 листопада 2001 р., Указ Президента України № 1156; II ст. — 17 серпня 2006 р., Указ Президента України № 684; I ст. — 18 серпня 2009 р., Указ Президента України № 623)³¹.

Шевченко Валентина Семенівна — відома державна та громадська діячка, голова правління Всеукраїнського благодійного фонду сприяння розвитку фізичної культури, спорту й туризму, голова Конгресу ділових жінок України, відмінник народної освіти СРСР, заслужений юрист України.

Народилася 12 березня 1935 р. у м. Кривий Ріг Дніпропетровської області в родині шахтаря. Закінчила географічний факультет Київського державного університету ім. Т.Г. Шевченка. Кандидат педагогічних наук. Працювала вчителем, секретарем Криворізького міському комсомолу та Дзержинського райкому партії (м. Кривий Ріг). З 1968 по 1972 рр. обіймала посаду заступника Міністра освіти УРСР. З 1972 р. — голова Українського товариства дружби й культурних зв'язків із зарубіжними країнами. У 1985–1990 рр. — Голова Президії Верховної Ради УРСР. Була депутатом Верховної Ради УРСР трьох скликань та Верховної Ради СРСР двох скликань, заступником Голови Президії Верховної Ради СРСР. З 1997 р. займається громадською роботою.

Кавалерственна пані трьох ступенів ордена княгині Ольги (III ст. — 24 квітня 1998 р., Указ Президента України № 326; II ст. — 3 березня 2005 р., Указ Президента України № 4091; I ст. — 16 січня 2009 р., Указ Президента України № 26)³².

³⁰ Електронний ресурс. — Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/>.

³¹ Електронний ресурс. — Режим доступу: <http://hungary.mfa.gov.ua/ua/ukraine-hu/ukrainians-in-hu>.

³² Портрет успішного сучасника. Фотоальбом. — К., 2009. — Т. 2. — С. 262–263.

Орденем княгині Ольги першого ступеня за вагомий внесок у соціальне, культурне та міжнародне співробітництво України з іноземними державами нагороджено також шість представниць зарубіжних країн. Це:

- графиня **Ліліан Інга Ліза Алефельд-Лорвіг (Нюмберг)** (9 серпня 1914 р. — 27 серпня 2008 р.) — засновник і президент фундації Сержа Лифаря, відома громадська та культурна діячка, піддана Королівства Данія (нагороджена орденом княгині Ольги I ст. 12 березня 2003 р., Указ Президента України № 133);

- **Ліліта Затлере** (народилася 24 лютого 1953 р.) — дружина Президента Латвійської Республіки, громадська та культурна діячка (нагороджена орденом княгині Ольги I ст. 25 червня 2008 р., Указ Президента України № 582);

- **Раджа Істері Пенгіран Анак Хаджа Салеха** (народилася 7 жовтня 1946 р.) — королева Бруней-Даруссалам (нагороджена орденом княгині Ольги I ст. 7 березня 2004 р., Указ Президента України № 320);

- **Монсеррат Кабальє** (народилася 12 квітня 1933 р.) — відома оперна співачка, громадянка Королівства Іспанія (нагороджена орденом княгині Ольги I ст. 20 квітня 2006 р., Указ Президента України № 322);

- **Рут Корреа Лейті Кардозу** (? — 24 червня 2008 р.) — громадська та політична діячка, дружина Президента Федеративної Республіки Бразилія, ініціатор та керівник програми «Солідарна співдружність», яка спрямована на проведення ефективної соціальної політики щодо подолання бідності та нерівноправ'я в Бразилії (нагороджена орденом княгині Ольги I ст. 15 січня 2002 р., Указ Президента України № 23);

- **Мері Фенех Адамі** (13 жовтня 1933 р. — 8 липня 2011 р.) — політична та громадська діячка, дружина Президента Республіки Мальта, віце-президент Благодійного фонду громади Мальти (нагороджена орденом княгині Ольги I ст. 09 липня 2008 р., Указ Президента України № 632).

Проведені кількісні підрахунки свідчать, що серед 27 кавалерствених пані ордена княгині Ольги 7 — державні та громадські діячки, 7 — представниці культурної та мистецької галузей, 5 — відомі спортсменки, 4 — науковці гуманітарного та природничого фаху, 3 — підприємці та господарники, 1 — лікар за фахом.

Вивчення наявної інформації про життєвий шлях, професійну та громадську діяльність українок та іноземних представниць, нагороджених єдиним жіночим орденом України — орденом княгині Ольги, дало нам підстави змоделювати образ сучасної жінки з активною життєвою позицією, високоосвіченої, самодостатньої, професіонала в обраній галузі, національно свідомої громадянки своєї країни.